

Document	Aanvullend Archeologisch Advies
Plangebied	Uitbreiding Enza (Haling), Enkhuizen, gemeente Enkhuizen
Adviesnummer	22177
Opsteller(s)	A.S. de Groot (KNA Archeoloog) & C.M. Soonius (senior KNA Archeoloog)
Datum	05-10-2022

Advies	<u>Bedrijfsgebouwen + waterpartijen binnen niet vrijgestelde zone:</u> IVO – Proefsleuven. (kosten initiatiefnemer)
	<u>Kassen:</u> Archeologie-vriendelijk bouwen (behoud in situ).
Vervolgtraject	Archeologie West-Friesland verzoekt de initiatiefnemer een PvE te laten opstellen door een gecertificeerde archeologische instelling of bedrijf.

Aanvullend Archeologisch Advies

1. Inleiding

Op verzoek van AAB NL (contactpersonen: dhr. R.E. van der Wel & dhr. A. van Ruijven) en Enza (contactpersoon: M. Koper) is gekeken naar het aspect archeologie met betrekking tot de uitbreiding van Enza aan de Haling in Enkhuizen, gemeente Enkhuizen (afb. 1).

Het bedrijf Enza Zaden is voornemens om de hoofdvestiging aan de Haling 1E in Enkhuizen uit te breiden. In een aantal fasen zal ca. 5,5 ha aan nieuwe bedrijfsgebouwen en ca. 7 ha aan kassen worden gebouwd. Daarnaast zullen nieuwe watergangen worden gegraven en zal het waterbassin worden uitgebreid. De uitbreiding vindt grotendeels plaats binnen het huidige bouwvlak, waardoor een bestemmingsplanwijzing nodig is om de ontwikkeling mogelijk te maken.

Het Fytopathologiegebouw met kas (ca. 2 ha) aan de noordoostzijde en de kassen fase 11 en 12 met een deel van de bedrijfsgebouwen aan de westzijde (ca. 2 ha) zullen op korte termijn worden gebouwd. Voor de plannen zijn nog geen funderingsplannen bekend.

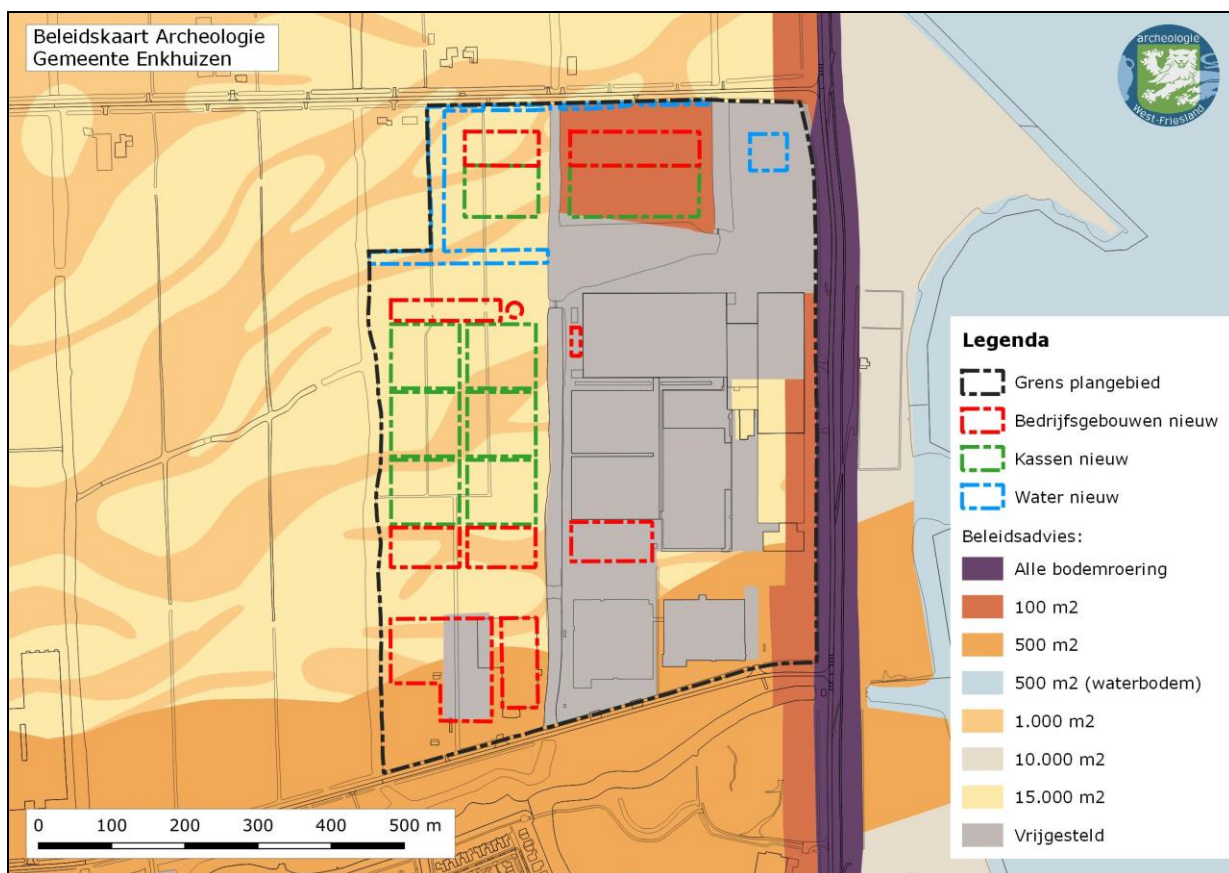
[illegible]

archeologie@hoorn.nl | www.archeologiewestfriesland.nl

2. Bestemmingsplan en Beleidskaart archeologie

De gemeenteraad van Enkhuizen heeft op 2 april 2013 de 'Archeologische Beleidsnota gemeente Enkhuizen 2013' vastgesteld¹ en tegelijkertijd de Erfgoedverordening Enkhuizen 2010 daarop aangepast. Een belangrijk onderdeel van deze nota is de Beleidskaart Archeologie. Op deze kaart is aangegeven waar de bekende archeologische vindplaatsen zich bevinden en welke archeologische verwachtingszones er zijn in de categorieën (zeer) hoog, middel en lage verwachting. De verwachting is gecombineerd met een beleidsadvies per archeologische verwachtingszone. Deze zones zijn overgenomen in het 'Bestemmingsplan Enza Zaden' in de vorm van dubbelbestemmingen Waarde - Archeologie.²

Een deel van het plangebied is op de beleidskaart archeologie reeds vrijgegeven (grijs op afb. 3). De rest van het plangebied valt samen met zones met vrijstellingsgrenzen van 100, 500, 1.000 en 15.000 m².

Afbeelding 3. De ligging van het plangebied (zwarte stippellijn) op de beleidskaart archeologie van de gemeente Enkhuizen.

Booronderzoek in 2013 heeft aangetoond dat binnen het noordelijk deel van het plangebied een grotendeels intact landschap uit de Bronstijd aanwezig is (zie ook 3. Voorgaand onderzoek). Dit deel van het plangebied heeft vervolgens een dubbelbestemming Waarde - Archeologie 3 gekregen met een vrijstellingsgrens van 100 m² en een dieptegrens van 40 cm (donkeroranje op afb. 3). Dit is de locatie waar het Fytopathologie gebouw gepland staat. Het terrein is hier opgehoogd met de humeuze bovengrond die bij het graven van de nabijgelegen waterberging beschikbaar was gekomen.

¹ Molenaar & Van Berkel 2013.

² NL.IMRO.0388.BPEEnzaZaden-VA01 (www.ruimtelijkeplannen.nl).

De zone met een vrijstellingsgrens van 500 m² in het zuidelijk deel betreft een zone met een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Middeleeuwen (oranje op afb. 3). Het plangebied ligt namelijk langs de Noorderkadijk, een verondersteld bewoningslint uit de 11de en/of 12de eeuw. Over de precieze locatie van deze bewoning is nog weinig bekend. In de tweede ontginningsfase werden de nederzettingen in zuidelijke richting verplaatst, naar het bewoningslint langs de huidige Streekweg.

De vrijstellingsgrenzen van 1.000 en 15.000 m² houden verband met de ligging van de toppen en flanken van getij-inversieruggen en de daaraan gerelateerde verwachting voor vindplaatsen uit de Bronstijd. De verwachting is gebaseerd op de bodemkaart van Ente.³ Voor de zandige en zavelige gronden wordt een hoge archeologische verwachting aangehouden (lichtoranje op afb. 3).

3. Voorgaand onderzoek

Binnen het plangebied zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd en verschillende vondsten gedaan (afb. 4). Deze worden hieronder kort beschreven.

In 2006 zijn in het noordelijk deel van het plangebied een bureauonderzoek (Archisnummer 2115333100), booronderzoek (Archisnummer 2115552100) en proefsleuvenonderzoek (Archisnummer 2120769100) uitgevoerd door Archaeological Research en Consultancy (ARC) t.b.v. eerdere uitbreidingen van Enza Zaden.⁴ Uit het booronderzoek kwam naar voren dat de bodemopbouw in een deel van het plangebied intact was. Het betrof voornamelijk de flanken van de kreekruggen en de kommen. Tijdens het booronderzoek zijn in 9 boringen moerige lagen aangetoond. Deze sterk venige klei is volgens de auteurs alleen in de lagere delen nog aanwezig. De hoger gelegen delen zijn afgetopt als gevolg van egalisaties in de jaren '70 van de vorige eeuw. Het proefsleuvenonderzoek (niet gepubliceerd) heeft uitgewezen dat de desbetreffende percelen geen archeologische waardevolle resten uit de Bronstijd meer bevatten. De percelen bleken als gevolg van egalisatiewerkzaamheden in het kader van de ruilverkaveling Het Grootslag ernstig te zijn aangetast.

In 2010 is door Hollandia Archeologen een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd ten westen van Haling 10E (Archisnummer 230197400).⁵ In dit bureauonderzoek werd geadviseerd een inventariserend veldonderzoek in de vorm van proefsleuven uit te voeren. Archeologie West-Friesland heeft het bureauonderzoek in 2010 becommentarieerd en tevens een zestal controleboringen gezet.⁶ Uit deze boringen blijkt dat de kwelder óf slecht ontwikkeld is (dus niet bewoonbaar in de Bronstijd) óf dat de top van deze sedimenten is verdwenen als gevolg van egalisatiewerkzaamheden, waarschijnlijk ten tijde van de ruilverkaveling. Op basis hiervan werd geconcludeerd dat proefsleuven niet noodzakelijk waren.

In 2013 is door Archeologie West-Friesland een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkennde fase) uitgevoerd t.b.v. een volgende uitbreiding van Enza Zaden (Archisnummer 2389358100).⁷ In dit onderzoek zijn vier deelgebieden onderzocht, bij elkaar betreffende een omvang van circa 11 hectare. Binnen het vierde deelgebied zijn geen boringen gezet (er stond destijds een kas). Tijdens het inventariserende veldonderzoek zijn 49 boringen verricht. Hieruit is gebleken dat enkel in deelgebied 1 (gelegen aan de Elsenburg, het meest noordelijke deel) het Bronstijdlandschap nog intact is. Binnen deelgebieden 2 en 3 waren direct onder de bouwvoor ongerijpte kleien aanwezig. Aangezien geen oude bodem is waargenomen, is het niet aannemelijk dat er archeologische waarden uit de Bronstijd aanwezig zijn. Tevens werden geen ophogingslagen of aardewerkfragmenten uit de Middeleeuwen aangetroffen die zouden kunnen duiden op huisplaatsen in het veronderstelde bewoningslint langs de Noorderkadijk.

³ Ente 1963.

⁴ De Roller & Mulder 2006.

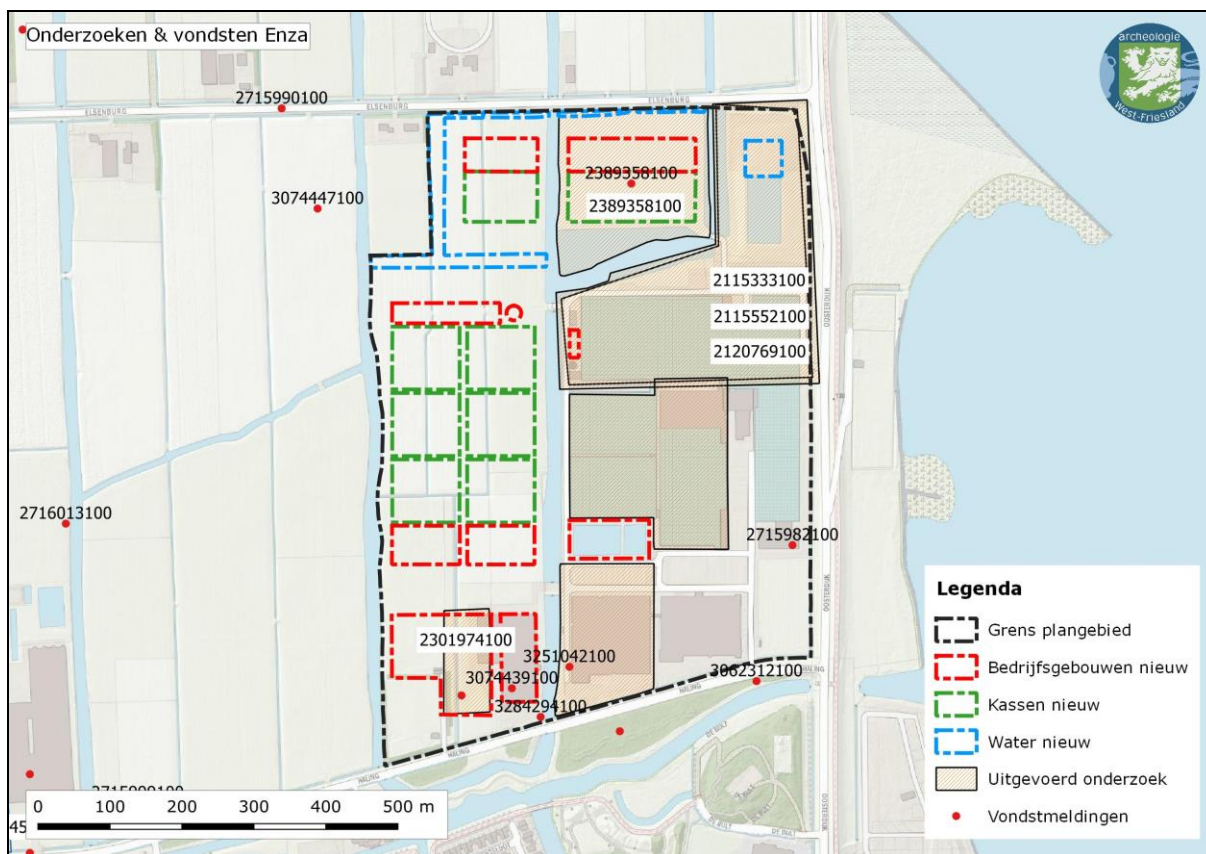
⁵ Poulus 2010.

⁶ Soonius 2010.

⁷ Soonius 2014.

Ten zuiden van de Haling (niet weergegeven op afb. 4) hebben in de periode 2009 t/m 2012 archeologische opgravingen plaatsgevonden bij Enkhuizen – Kadijken en Haling.⁸ Hierbij is een zeer uitgestrekt nederzittingsareaal uit de Midden en Late Bronstijd onderzocht. De nederzetting lag voor het grootste deel in een laaggelegen gebied, vrij ver verwijderd van een grote getijdengeul. Het nederzittingsareaal ten zuiden van de Haling bleek niet sterk te zijn aangetast door de ruilverkaveling. De opgravingen aan de Haling hebben een ander beeld van de bewoningsgeschiedenis van West-Friesland opgeleverd. De lagergelegen komgebieden waren niet per definitie ongeschikt voor bewoning in de Bronstijd. Voor deze kleigronden is de archeologische verwachting in West-Friesland vervolgens bijgesteld van laag naar middelhoog. De vrijstellingsgrens op de beleidskaart archeologie van de gemeente Enkhuizen (nu 15.000 m²) is hier nog niet op aangepast.

Ten behoeve van de uitbreiding van het kantoorgebouw van Enza Zaden in 2017 is archeologische quickscan met veldtoets uitgevoerd.⁹ Dit betreft het westelijke deel van het voorterrein. Tijdens de veldtoets bleek dat de ondergrond tot circa 65-95 cm –Mv verstoord is, waardoor mogelijk aanwezige archeologische resten niet meer aanwezig zijn. Er waren geen oude ophogingen aanwezig. De hoge verwachting voor vindplaatsen uit de Bronstijd en Middeleeuwen is voor dit deel bijgesteld naar laag.

Afbeelding 3. De ligging van het plangebied (zwarte stippellijn) t.o.v. de verschillende uitgevoerde onderzoeken (oranje arcering) en vondstmeldingen (rode stippen). Rood = nieuwe bedrijfsgebouwen.

In en nabij het plangebied zijn verschillende losse vondstmeldingen bekend. Dit betreft onder andere vuursteen uit de Bronstijd, waaronder twee vuurstenen sikkels, en aardewerk uit de Late Middeleeuwen (o.a. Pingsdorf-, kogelpot- en steengoedaardewerk; Archisnummers 2715982100, 3062312100, 2715966100, 3074439100, 3251042100 en 3284294100).

⁸ Roessingh & Lohof 2011.

⁹ Schinning & Soonius 2017.

4. Conclusie

Enza Zaden is voornemens om het bedrijf aan de Haling in Enkhuizen uit te breiden met verschillende bedrijfsgebouwen en kassen. Vermoedelijk zal met name de bouw van de nieuwe bedrijfsgebouwen en de aanleg van de waterpartijen een verstoring van het bodemarchief veroorzaken. Ten behoeve van de ontwikkeling is een bestemmingsplanwijziging benodigd.

Gespecificeerde archeologische verwachting

Een deel van het plangebied is na onderzoek reeds vrijgesteld. Binnen de rest van het plangebied geldt op basis van de geologische ontwikkeling, de bodemkaart en archeologisch onderzoek een middelhoge tot hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Bronstijd. Binnen het noordelijk deel is de aanwezigheid van een intact bronsijdlandschap reeds aangetoond. Mogelijk is het westelijk deel van het plangebied in zekere mate verstoord geraakt door egaliseringswerkzaamheden tijdens de ruilverkaveling, maar aanvankelijk dieper gelegen archeologische sporen kunnen zeker nog aanwezig zijn. Sporen uit de Bronstijd bevinden zich in het buitengebied van West-Friesland in de regel vlak onder de bouwvoor.

Voor het zuidelijk deel van het plangebied geldt daarnaast een hoge verwachting voor vindplaatsen uit de Middeleeuwen.

De zuidoostelijke rand van het plangebied heeft op basis van historisch kaartmateriaal een hoge archeologische waarde voor vindplaatsen uit de Nieuwe Tijd. Op deze locatie zijn momenteel geen bodemroerende werkzaamheden voorzien.

Voor de inhoudelijke onderbouwing van de gespecificeerde archeologische verwachting wordt verwezen naar de eerder opgestelde quickscans, adviezen en uitgevoerde archeologische onderzoeken binnen en nabij plangebied Enza.

5. Advies

Bij de bestemmingsplanwijziging kunnen de vrijstellingsgrenzen van de beleidskaart archeologie worden overgenomen in de vorm van dubbelbestemmingen. Het oostelijk deel van het plangebied is grotendeels vrijgegeven. De grenzen kunnen indien gewenst digitaal worden aangeleverd.

Kassen

Een gebruikelijke lichte kasfundering classificeert als **archeologie-vriendelijk**. De eventuele aanwezige archeologische resten kunnen daarmee in de bodem behouden blijven. Indien alleen paaltjes worden ingeheld vanaf maaiveld in een wijd gesteld palenplan en geen extra graafwerk t.b.v. bouwrijp maken wordt uitgevoerd, zullen de eventueel aanwezige archeologische resten niet onevenredig worden aangetast. Nader archeologisch onderzoek is in dat geval niet noodzakelijk. Een dergelijke lichte kassenfundering maakt het mogelijk om de resten in situ te behouden en in de toekomst nog archeologisch onderzoek uit te voeren.

Bedrijfsgebouwen en waterpartijen

Op basis van de geplande nieuwbouw van bedrijfsgebouwen (o.a. het fytopathologiegebouw) de aanleg van nieuwe waterpartijen binnen de nog niet vrijgestelde zone en de middelhoge tot hoge archeologische verwachting, is een archeologisch onderzoek in het kader van de AMZ-cyclus vereist. Het archeologisch onderzoek dient hier te bestaan uit een **Inventariserend Veldonderzoek (IVO) in de vorm van proefsleuven** (BRL SIKB 4003). Als leidraad voor het proefsleuvenonderzoek dient een **Programma van Eisen** (BRL SIKB 4001) te worden opgesteld dat vervolgens aan het bevoegd gezag ter goedkeuring wordt voorgelegd.

In voorgaande onderzoeken en adviesdocumenten is voor het plangebied reeds een gespecificeerde archeologische verwachting geformuleerd. De gespecificeerde verwachting wordt tijdens het proefsleuvenonderzoek getoetst. Een bureauonderzoek zal in dit geval geen nieuwe gegevens betreffende de verwachting binnen het plangebied genereren. Geadviseerd wordt om in dit geval een bureauonderzoek achterwege te laten en de hierboven geformuleerde gespecificeerde verwachting te hanteren.

Op basis van het PvE kan een offerte worden aangevraagd bij verschillende gecertificeerde archeologische bedrijven. De kosten van het onderzoek zijn, conform de Erfgoedwet (hoofdstuk 9 § 1), voor rekening van de initiatiefnemer.

Archeologie West-Friesland verzoekt om spoedig **overleg** te plegen met de projectontwikkelaar om afspraken over het vervolgtraject te maken (C.M. Soonius, 06-25272867).

6. Bronnen

AAB Nederland, 2022. Planomschrijving. Bestemmingsplanwijziging Enza Zaden, Enkhuizen. 077500-220804-RW-planomschrijving-met-bijlagen. Maasdijk.

Archis 3.0

BügelHajema Adviseurs bv, Bestemmingsplan Enza Zaden. Vastgesteld 02-12-2014. NL.IMRO.0388.BPEnzaZaden-VA01.

Ente, P.J., 1963. Een bodemkartering van het tuinbouwcentrum 'De Streek'. *De bodemkartering van Nederland*, deel XXI. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Molenaar, S. & R. van Berkel, 2013. Archeologische Beleidsnota Gemeente Enkhuizen. RAAP-rapport 1591. Archeologisch Adviesbureau RAAP, Weesp.

Poulus, E., 2010. Archeologisch bureauonderzoek Haling 10E, gemeente Enkhuizen. Hollandia reeks 307. Hollandia Archeologen, Zaandijk.

Roessingh, W. & E. Lohof, 2011. Bronstijdboeren op de kwelders. Archeologisch onderzoek in Enkhuizen – Kadijken. *ADC-Rapport 2200/ADC Monografie 11*. ADC-ArcheoProjecten, Amersfoort.

Roller, G.J. de & S.A. Mulder, 2006. Een bureau-onderzoek en een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen aan de Haling 1E te Enkhuizen, gemeente Enkhuizen (N.-H.). *ARC-Rapporten 2006-36*. ARC b.v., Groningen.

Schinning, F.C. & C.M. Soonius, 2017. Archeologische Quickscan. Haling 1E – Enza uitbreiding, Enkhuizen, gemeente Enkhuizen. Adviesnummer 17043. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Soonius, C., 2010. *Adviesdocument 140. Haling 10E, gemeente Enkhuizen*. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Soonius, C., 2014. Plangebied Uitbreiding ENZA aan de Haling, gemeente Enkhuizen. Een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkennende fase). *West-Friese Archeologische Rapporten 54*. Archeologie West-Friesland, Hoorn.